

Jämställdhet

Rapport nr 2009:20

”Om vi vet mer, kan vi ställa rätt typ av frågor”

Studie av gotländska aktörers erfarenheter och kunskap om hur man kan motverka människohandel för sexuella ändamål och prostitution på Gotland.

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

”Om vi vet mer, kan vi ställa rätt typ av frågor”

FÖRFATTARE: Christina Olby
RAPPORTSERIE: Nr 2009:20
UTGIVEN ÅR: December 2009
OMSLAGSBILD: Maskros. Foto: Länsstyrelsen, Lena Hultberg
PUBLICERING: Denna rapport är publicerad i PDF-format på länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/gotland

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

2. SAMMANFATTNING

2.1 Metod

2.3 Resultat

2.4 Hur går man vidare?

3. UPPDRAGET

3.1 Länsstyrelsens uppdrag

4. LÄNSSTYRELSENS TIDIGARE ARBETE MOT PROSTITUTION OCH MÄNNISKOHANDEL FÖR SEXUELLA ÄNDAMÅL

4.1 Länsstyrelsens bedömning

5. LAGRUM FÖR PROSTITUTION, MÄNNISKOHANDEL OCH KOPPLERI

5.1 Sexköpslagen

5.2 Människohandel

5.3 Koppleri

6. ORGANISERAD BROTTSLIGHET MED MULTIKRIMINELL VERKSAMHET

6.1 Samhälleliga konsekvenser

7. METOD OCH GENOMFÖRANDE

7.1 Myndigheter, branscher och organisationer

7.2 Förfrågan om medverkan

7.3 Personliga intervjuer

7.4 Enkätinformanter

7.5 Telefonintervjuer

7.6 Statistik

7.7 Frågeställningar

8. RESULTAT

8.1 Generella svar

8.2 Resultat av svaren på de frågor som var gemensamma för en majoritet av informanterna

9. ANALYS OCH UTVECKLINGSOMRÅDEN

9.1 Allmänt

9.2 Gråzon

9.3 Mörkertal

9.4 Att få uppdraget och tydligare mandat att arbeta mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

9.5 Sekretess och vistelsebegreppet

9.6 Internet

10. HUR GÅR VI VIDARE?

10.1 Definitioner i praktiken

10.2 Trygghet och mandat

10.3 "Eskortverksamhet" och Internet

10.4 Narkotika och köp av Sexuella tjänster

10.5 Hotell- och taxirörelsen

10.6 Samverkan och förebyggande arbete

10.7 Stöd och skydd till brottsoffer

10.8 Utbildning

10.9 Åtgärdsförslag

11. MYTER, RYKTEN ELLER SANNINGAR

Bilaga 1 Lagtexter

Bilaga 2 Informationsbrev

Bilaga 3 Frågeformulär

Bilaga 4 Anmälda brott

Bilaga 5 Lästips

Förord

Att motverka människohandel för sexuella ändamål och prostitution är en del av jämställdhetspolitiken. Länsstyrelsens roll är att främja jämställdhet i länet så att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Denna rapport ska ses i ljuset av ett främjande arbete.

En av slutsatserna som Länsstyrelsen drar av rapporten är att frågan är komplicerad på olika nivåer för de olika aktörerna. Liknelserna är också stora utifrån hur mäns våld mot kvinnor hanterades i samhället för ca 25 år sedan. Få visste då vad man skulle fråga om, än mindre hur man skulle upptäcka att kvinnor och barn for illa. Merparten hade ingen aning om hur man bedrev ett förebyggande arbete för att minska våldet. Kunskapen om orsaken till våldet var dessutom näst intill obefintlig.

Som ett resultat av rapporten kommer Länsstyrelsen under nästkommande år, under förutsättning att vi beviljas medel, att erbjuda ett antal seminarier om ämnet. Vi hoppas att många frågetecken kan klaras ut och att medvetenheten höjs.

Avslutningsvis vill Länsstyrelsen tacka alla intervjuade som bidragit med sina tankar och erfarenheter kring en svår och känslig fråga. Det är viktigt om vi ska nå målet, att vi alla hjälps åt inom ramen för våra olika uppdrag så att mäns våld mot kvinnor upphör och att kvinnor, män, flickor och pojkar får samma möjlighet till kroppslig integritet.

Kicki Scheller

Särskilt sakkunnig i jämställdhet
Länsstyrelsen i Gotlands län

1 INLEDNING

”Prostitution och människohandel för sexuella ändamål är allvarliga hinder för social jämlikhet och jämställdhet mellan män och kvinnor. Att människor, ofta kvinnor och barn, köps och utnyttjas som handelsvaror är oacceptabelt. Den som utsätts för människohandel och prostitution berövas makten över sitt liv och sin kropp. De fråntas möjligheterna att åtnjuta sina mänskliga rättigheter.”

Nyamko Sabuni

Integrations- och jämställdhetsminister

1.1 Bakgrund

I regeringens skrivelse 2007/08:167, ”Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål”, beskriver regeringen sin inställning till prostitution och människohandel för sexuella ändamål och hur detta ska bekämpas, samt på vilket sätt människor som utsätts för detta ska få det skydd och stöd som de behöver.

Regeringens handlingsplan omfattar 36 konkreta åtgärds punkter och totalt satsas 213 miljoner kronor.

De fem olika områdena är:

- *Ökat skydd och stöd till utsatta*
- *Stärkt förebyggande arbete*
- *Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet*
- *Ökad nationell och internationell samverkan*
- *Ökad kunskap*

Regeringen framhåller vikten av att arbeta brett med frågan och att flera olika tillvägagångssätt och strategier ska användas. Åtskilliga insatsområden presenteras och arbetet ska ske på flera plan i samhället: lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Samverkan mellan myndigheter, näringsliv och frivilligorganisationer har en framträdande plats i kampen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Ungdomars utsatta situation ska särskilt behandlas.

Omfattande utbildningsinsatser och kompetenshöjning inom olika yrkesgrupper och branscher ska utgöra nyckeln till ett framgångsrikt förebyggande arbete. Det ska effektivisera arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

I regeringens handlingsplan uppmärksammas att det är efterfrågan som är grundläggande för att upprätthålla prostitution och människohandel.

Rikskriminalpolisen uppskattade 2003 att mellan 400 och 600 kvinnor fördes till Sverige för att utnyttjas i prostitution.

Enligt International Organization for Migration (IOM) säljs minst 500 000 kvinnor till lokala prostitutionsmarknader i Europa varje år.

Regeringen avser att stödja Aktionsgruppen mot människohandel i Östersjöstaternas råd (Council of Baltic Sea States, CBSS) och projektet som gruppen driver inom ramen för samarbete mot människohandel i Östersjöregionen.

”Skulle gärna få fördjupad kunskap genom utbildning”.

Informant

2 SAMMANFATTNING

2.1 Bakgrund

Bakgrunden till denna rapport är regeringens uppdrag med anledning av dess handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Uppdraget är att ta fram ett kunskapsunderlag för att stärka samverkan mellan olika aktörer i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

De lagrum som berör verksamheten är sexköpslagen, lagen om brott mot frihet och fred (människohandel) och koppleri. Se bilaga 1.

2.2 Metod

Metoden baserar sig på enkäter och personliga intervjuer i länet med drygt 30 aktörer som kommer i kontakt med, eller som kan antas komma i kontakt, med prostitution och människohandel för sexuella ändamål. De verksamheter som deltagit i utredningen är åklagarmyndigheten, polismyndigheten, kustbevakningen, socialtjänsten, ungdomsmottagningen, hotell- och taxirörelsen, bostadsbolag, kvinnojouren Amanda samt en anonym informant.

Frageställningarna till informanterna var dels gemensamma och dels specifikt anpassade till respektive verksamhet.

De gemensamma frågorna berörde:

- 1) kännedom om regleringsbrev, branschkode eller policy angående prostitution och människohandel för sexuella ändamål,
- 2) tolkning av begreppen prostitution och människohandel för sexuella ändamål,
- 3) utbildning inom området,
- 4) kännedom om prostitution och människohandel för sexuella ändamål i och utanför arbetet,
- 5) agerande vid identifierad prostitution eller människohandel för sexuella ändamål,
- 6) förebyggande åtgärder,
- 7) samverkan med andra aktörer,
- 8) kännedom om lagstiftning,
- 9) övrigt att tillägga.

Metoden med personliga intervjuer gav ett mer omfattande och grundligt resultat.

2.3 Resultat

Myndigheterna kände till sina uppdrag via regleringsbrev och lagstiftning. De övriga deltagande verksamheterna hade ingen uttalad policy angående hantering av upptäckten av prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Samtliga informanter kunde definiera begreppen, människohandel för sexuella ändamål och prostitution i teorin. Men under intervjun uppkom en otydlighet beträffande den praktiska tillämpningen och konsekvensen. Det fanns en osäkerhet om vad som omfattas av problematiken och slutsatsen blev att det finns

en gråzon. En klar majoritet ansåg att utbildning i frågan var behövligt och önskvärt för att kunna arbeta på ett bra sätt, bland annat för att komma över denna osäkerhet. Flera av informanterna efterfrågade också en större tydlighet och mandat i sin yrkesroll beträffande arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Ett fåtal uppgav att de trodde att det fanns frivillig prostitution.

Angående kännedom om prostitution och människohandel för sexuella ändamål uppgav informanterna, förutom de lagförda och i verksamheten kända fallen, att de kände till rykten om förekomsten av prostitution, särskilt under vecka 29, Stockholmsveckan i Visby. De talade även om rykten om så kallade eskortflickor samt kvinnor som är i prostitution för att finansiera sitt eller/och pojkvännens missbruk och spelskulder. Se kap. 11 om rykten och myter.

Som förebyggande åtgärder angav informanterna att skolan har en stor roll att spela angående bland annat ungdomars attityd till prostitution samt ungdomars Internetanvändning.

Samverkan förekommer endast myndigheter emellan. Hotell- och taxirörelsen, liksom bostadsbolaget, efterfrågar samverkan med polisen.

De flesta kände till lagstiftningen angående sexköpslagen och förstod att det finns en lagstiftning runt människohandel men kände inte till den närmare.

2.4 Hur går man vidare?

Fokus i det fortsatta arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål bör ligga på följande identifierade huvudområden:

- Utbildning
- Förebyggande arbete
- Samverkan
- Förtydligande av uppdrag och mandat
- Stöd till brottsutsatta

Utbildning bör vara generell för samtliga grupper och specifik för respektive grupp då uppdragen och mandaten är olika. Informanterna har uttryckt tydligt att de efterfrågar utbildning som de tydligt kan implementera på sitt eget verksamhetsområde.

När det gäller åtgärder avseende förebyggande arbete ses detta som mycket viktigt och att skolan har en viktig roll i attitydpåverkan när det gäller prostitution. Ungdomars Internetanvändning har även betydelse i det förebyggande arbetet. Fler lärare bör utbildas inom ämnesområdet sex och samlevnad och ungdomsmottagningen bör få utvidgat mandat i samverkan med skolorna.

Det finns en del samverkansgrupper och de bör utvecklas och bli mer effektiva. Samverkan bör startas med hotell-, taxi- och restaurangverksamhet samt med polisen.

En förutsättning för ett effektivt arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål är att de aktörer som kommer i kontakt med, alternativt kan komma i kontakt med, problematiken ska vara säkra och trygga med sitt uppdrag och mandat.

Kunskap och kompetens beträffande bemötande, stöd och omhändertagande av brottsoffren inom prostitution och människohandel för sexuella ändamål är av stor betydelse i arbetet.

”Får vi bra ingångsvärden så kan vi agera”.

Informant

3 UPPDRAGET

Länsstyrelsens uppdrag presenteras i Regeringsbeslut 2009-02-12, IJ2009/314/JÄM och ”Projektbeskrivning. Regional samverkan i syfte att bekämpa människohandel för sexuella ändamål och prostitution. 2009-06-23.”

3.1 Länsstyrelsens uppdrag

Länsstyrelsens uppdrag är att arbeta med att stärka samverkan mellan länets olika aktörer i syfte att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål. För att aktörerna ska kunna arbeta med frågan på ett framgångsrikt sätt behövs ett kunskapsunderlag som utgångspunkt.

I uppdraget ingår att ta fram en kartläggning och kunskapsinventering. Intervjuer med frågeställningar runt arbetet för att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål, arbetssätt, kompetens och samverkan i frågan ska utgöra grunden i det fortsatta arbetet.

Aktörer och målgrupper för intervju är rättsväsendet, socialtjänsten, kustbevakningen, ungdomsmottagningen, hotellrörelsen, bostadsbolag, taxirörelsen samt frivilligorganisationer.

I regeringsuppdraget ingår även att länsstyrelsen på ett mer aktivt sätt ska uppmärksamma problematiken inom sin egen verksamhet.

”Vår uppfattning är att det inte är ett stort problem, men vi vet inte. Vi tror inte att det finns en jättemarknad på Gotland”.

Informant

4 LÄNSSTYRELSENS TIDIGARE ARBETE MOT PROSTITUTION OCH MÄNNISKOHANDEL FÖR SEXUELLA ÄNDAMÅL

Inom länsstyrelsens uppdrag att främja jämställdheten i länet ingår att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Detta är en del av att främja den nationella jämställdhetspolitiken.

Tidigare arbeten inom området har främst bestått i att diskutera och synliggöra frågan inom ramen för och i samband med olika konferenser med kvinnofridstema och länets samverkansgrupp för kvinnofrid har vid olika tillfällen behandlat frågan. Prostitution och människohandel för sexuella ändamål har även ingått i arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser för länet.

4.1 Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen anser att det saknas kunskap om frågans storlek och omfattning. Vidare saknas en gemensam uppfattning bland de olika aktörerna om hur och i vilken omfattning de arbetar med frågan om prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Länsstyrelsens tolkning är att aktörerna har dålig kunskap om vad som avses med prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Ur regionalt perspektiv är det viktigt att lyfta frågan och skaffa kunskap med tanke på den rådande diskussionen om utvidgade kommunikationer österut. Detta kan bidra till ökad prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Länsstyrelsens bedömning är att frågan ska aktualiseras och intensifieras på olika nivåer och av olika aktörer i samhället.

”Krogarna borde också se mycket. Bra med samarbete mellan krog och hotell. Möjligen borde färjor och flyg vara med också”.

Informant

5 LAGRUM FÖR PROSTITUTION, MÄNNISKOHANDEL OCH KOPPLERI

5.1 Sexköpslagen

Det är förbjudet att köpa en tillfällig sexuell förbindelse i Sverige. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster, den så kallade sexköpslagen, trädde i kraft den 1 januari 1999 (SFS 1998:408). I samband med sexualbrottsreformen år 2005 upphävdes sexköpslagen och ersattes av en ny lag - köp av sexuell tjänst (6 kap. 11 § brottsbalken). Förbudet mot köp av sexuella tjänster utvidgades därmed till att gälla även då ersättning getts eller utlovats av tredje person.

Prostitution anses medföra allvarliga skador både för individen och för samhället. En omfattande kriminalitet är vanligt i samband med prostitution, som till exempel människohandel för sexuella ändamål, misshandel, koppleriverksamhet, vapenhandel och narkotikahandel.

De allra flesta personer i prostitution har även en besvärlig social situation. Lagen antogs ha en avskräckande effekt på sexköpare. På så sätt skulle även personer i gatuprostitution minska samt nyrekryteringen avta. Vidare framhölls att en kriminalisering av köp av sexuella tjänster kunde fungera som ett hinder, en barriär, för olika grupper eller enskilda i utlandet att etablera en mer omfattande organiserad prostitutionsverksamhet i Sverige eller att bedriva människohandel för sexuella ändamål.

Mellan åren 1999 och 2007 gjordes 1 650 polisanmälningar angående köp av sexuella tjänster enligt Brottsförebyggande rådet (Brå). Till och med 2007 har 520 fällande domar eller strafförelägganden lagförts. Det föreligger en utredning, ”Utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst”, Dir. 2008:44, som ska vara klar senast 30 april 2010. Av kommittédirektivet framgår, ”Det står även utredaren fritt att mot bakgrund av utvärderingen föreslå lagändringar eller lämna förslag till andra åtgärder. En utgångspunkt är dock att köp av sexuell tjänst fortfarande ska vara kriminaliserat.” Se bilaga 4.

5.2 Människohandel

Den internationellt erkända definitionen av människohandel antogs i Förenta Nationernas protokoll från år 2000 om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, det så kallade Palermo-protokollet. Grunden till att handel med människor över huvud taget förekommer beror i första hand på efterfrågan. Ingen efterfrågan – inget intresse för handel.

Omständigheter som underlättar för gärningsmännen och som bidrar till människohandeln, är ekonomiska och sociala ojämlikheter, globalisering, fattigdom, missbruk, krig, naturkatastrofer, etnisk diskriminering, brist på jämställdhet, brist på respekt för mänskliga rättigheter med mera.

Människohandel för sexuella ändamål blev straffbart 2002 och år 2004 utvidgades lagen. Lagen om människohandel omfattar nu även människohandel som avser till exempel tvångsarbete eller organhandel samt människohandel som sker inom landet.

För att en gärning ska bedömas som människohandel ska den bestå av tre delar. (1) Åtgärd till exempel rekrytering och transport, som vidtas genom användande av ett (2) otillbörligt medel, till exempel hot eller vilseledande (3) för ett visst utnyttjandesyfte, till exempel sexuellt. Om människohandel avser barn så krävs inte att något otillbörligt medel har använts. 2006 fanns 37 polisanmälningar om människohandel varav 26 avsåg sexuella ändamål. Elva personer dömdes för människohandel för sexuella ändamål. En del av domarna innefattar även andra brott såsom vapenbrott, narkotikabrott som ingår i den organiserade brottsligheten, våldtäkt och koppleri. Se lagtext, bilaga 1.

5.3 Koppleri

Med koppleri avses att främja eller ta emot pengar som kommer från tillfälliga sexuella förbindelser. Exempel kan vara att upplåta en lägenhet eller lokal där det förekommer sexhandel, eller att agera hallick. Grovt koppleri räknas det som ifall verksamheten har varit omfattande, gett stora ekonomiska vinster och inneburit hänsynslöst utnyttjande av människor. Se bilaga 1.

”Man behöver veta vad det här handlar om, och vad det är för krafter som är involverade, hur det går till och ta den nivån så att alla kan tänka att det faktiskt spelar roll vad jag gör”.

Informant

6 ORGANISERAD BROTTSLIGHET MED MULTIKRIMINELL VERKSAMHET

6.1 Samhälleliga konsekvenser

Människohandel och prostitution ingår som en del av den organiserade brottsligheten där även narkotikasmuggling, vapensmuggling, människosmuggling, handel med organ, penningtvätt med mera ingår. De olika brotten kan vara starkt sammanflätade med varandra och gärningsmännen figurerar inte enbart inom ett område. Brottsligheten är även gränsöverskridande.

Ett sunt samhälle som strävar efter att medborgarna ska ha ett bra liv beträffande social och ekonomisk ut-

veckling kan aldrig acceptera prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Prostitution och människohandel för sexuella ändamål har stora negativa effekter på samhället. Tydliga ojämställda förhållanden mellan kvinnor och män och mellan pojkar och flickor cementeras och legitimeras. Prostitution och människohandel för sexuella ändamål leder även till en växande illegal marknad och kriminalitet. Problematiken medför förutom samhällets kostnader även stort mänskligt lidande för de brottsutsatta och deras familjer.

”Om vi vet mer, kan vi ställa rätt typ av frågor”.

Informant

7 METOD OCH GENOMFÖRANDE

7.1 Myndigheter, branscher och organisationer

Länsstyrelsens uppdrag innebär att verka för att stärka samverkan mellan olika aktörer i samhället avseende arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt att ta fram ett kunskapsunderlag. Metoden har varit att intervjua berörda aktörer. Resultatet av intervjuerna utgör en kunskapsinventering som underlag för fortsatt arbete enligt regeringens handlingsplan.

Metoden att använda personliga intervjuer med strukturerade frågor ger ett mer tillfredsställande resultat med tanke på möjligheten att ställa följdfrågor som fördjupar informantens svar. Resultatet blir mer omfattande och resonerande vilket tillför utredningen ett adekvat och betydelsefullt material. Metoden att enbart svara på en enkät ger inte samma detaljerade och uttömmande svar. Svaren blir ofta korta utan resonemang runt ämnet.

Valet av myndigheter, branscher och organisationer som medverkat i utredningen är baserat på vilka som kommer i kontakt med människor utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål och de som kan antas komma i kontakt med detta.

Representanter från följande verksamheter deltog:

OFFENTLIG SEKTOR

- Polismyndigheten
- Kustbevakningen
- Socialtjänsten
- Ungdomsmottagningen
- Åklagarmyndigheten

PRIVAT SEKTOR

- Taxirörelsen
- Hotellrörelsen
- Bostadsbolag

IDEELL SEKTOR

- Kvinnojouren Amanda

ÖVRIGT

- En anonym informant utan tillhörighet i ovan nämnda grupper deltog på eget initiativ.

7.2 Förfrågan om medverkan

Den första kontakten med myndigheterna och branscherna togs via e-post från länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhet alternativt från utredaren. Brevet adresserades till personer i chefsställning. Regeringsuppdraget presenterades och önskemål framfördes om medverkande informanter. Regeringskansliets skrift ”Mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål” bifogades utskicken som ytterligare information. Därefter kontaktades adressaterna angående medverkan.

Medverkan kunde ske på tre olika sätt, antingen genom personlig intervju på länsstyrelsen, genom att svara på en enkät eller genom medverkan via telefonintervju. Se bilaga 3.

7.3 Personliga intervjuer

Representanter från polismyndigheten, socialtjänsten, kustbevakningen, ungdomsmottagningen, bostadsbolaget och hotellrörelsen har intervjuats vid nio intervjutillfällen, där sammanlagt 15 informanter deltog. Två informanter från taxirörelsen medverkade i kortare personliga intervjuer.

7.4 Enkätinformanter

Ytterligare fem informanter från taxirörelsen och fem från hotellrörelsen fick en enkät med ett följebrev som presenterade bakgrunden till uppdraget. Tre från hotellrörelsen och tre från taxirörelsen svarade på enkäten. Ett hotell och ett taxiföretag medverkade via enkätförfarande.

7.5 Telefonintervjuer

En informant från åklagarmyndigheten intervjuades via telefon. Intervjun med Kvinnojouren Amanda skedde via telefon. En representant från jouren ställde frågor till tio aktiva jourmedlemmar angående kännedom om prostitution och människohandel för sexuella ändamål och meddelade svaren. Någon ytterligare utveckling av frågeställningen presenterades inte av jourrepresentanten. En anonym informant tog kontakt med utredaren, via ombud, och meddelade sin vetskap om prostitution på Gotland.

7.6 Statistik

Sammanlagt har informanter från 13 olika verksamheter deltagit i någon form av intervju. Drygt 30 informanter har medverkat. Informanterna representerar både anställda och personer i chefsställning, dock utgör anställda en majoritet. Samtliga arbetar aktivt inom sina respektive verksamheter. Könsfördelningen mellan informanterna är jämt fördelad mellan kvinnor och män. Kvinnojourens medverkan räknas som en person i statistiken.

7.7 Frågeställningar

Som underlag för samtliga personliga intervjuer, kvinnojouren Amanda och taxi undantagna, användes strukturerade enkäter. En majoritet av frågeställningarna var gemensamma. Övriga frågor var speciellt fokuserade på informanternas olika uppdrag, arbetsområden och arbetssätt. Samtliga personliga intervjuer spelades in med godkännande av informanterna. Se bilaga 3.

”Debatten om ”den lyckliga horan” kommer alltid upp i diskussioner, hon finns ju inte”.

Informant

8 RESULTAT

8.1 Generella svar

En stor del av informanterna hade svårigheter att förhålla sig till termen människohandel för sexuella ändamål. Troligen för att de inte till fullo kände till innebörden och att begreppet kändes främmande. Prostitution var ett mer förståligt och känt begrepp att resonera runt trots en osäkerhet om gränsdragning.

De personliga intervjuerna har skapat reflektioner som startat processer hos informanterna. Flera informanter som deltog i personliga intervjuer har uttryckt att de kommer att dela med sig av problematiken och sina tankar om prostitution och människohandel till sina kollegor.

En klar majoritet av informanterna uttryckte sig positivt till initiativ att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. En informant, en man, uttalade en negativ inställning till sexköpslagen och ytterligare en man och en kvinna berörde tanken att ”den lyckliga horan” finns i verkligheten och de uttryckte en frivillighet från kvinnans sida att sälja sexuella tjänster.

8.2 Resultat av svaren på de frågor som var gemensamma för en majoritet av informanterna

Frågeställningar angående kännedom om regleringsbrev, branschkode, policy avseende prostitution och människohandel för sexuella ändamål inom verksamheten.

Svaren varierar givetvis på grund av verksamheternas olika uppdrag och organisation. Kustbevakningens och polisens uppdrag omfattar problematiken tydligt i lagstiftningen och i myndigheternas regleringsbrev.

Socialtjänstens informanter hänvisade till arbetet mot ”socialt destruktivt beteende bland unga”. Även uppdraget om arbetet med missbrukande unga kvinnor kan ingå i uppgiften att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Något direkt tydligt formulerat uppdrag såg de inte, men under dessa rubriker såg de en möjlighet att lägga in frågan om prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Ungdomsmottagningen uppdrag är att bistå ungdomar med preventivmedelsrådgivning och att testa ungdomar för könssjukdomar. Alltså inget specifikt uppdrag eller någon policy angående arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Hotellen är medlemmar i en branschorganisation som har etiska regler för hotellverksamhet. Det finns regler och förhållningssätt angående narkotika- och alkoholpåverkade gäster men inte angående agerande vid upptäckten av prostitution eller människohandel för sexuella ändamål.

Bostadsbolaget har inget dokument som tar upp problematiken eller arbetsätt om de upptäcker prostitution och människohandel för sexuella ändamål på sin arbetsplats. Kvartersvärdarna har dock upparbetade rutiner när det gäller hyresgäster som uppvisar någon form av avvikande beteende som bör kontrolleras. Det gäller främst narkotika och alkohol.

Taxirörelsen kände inte till om de hade några policy dokument som styr hur de ska hantera frågan.

Frågeställningar angående tolkning av begreppen prostitution och människohandel för sexuella ändamål

I början av den personliga intervjun uttryckte samtliga informanter en tydlighet i sin definition av prostitution och människohandel för sexuella ändamål. En minoritet, tre personer, uttryckte att det kan vara frivilligt att sälja sexuella tjänster. Allteftersom problematiken och företeelsen, främst prostitution, diskuterades under intervjun, framkom nya frågeställningar. Informanterna menade att det blev oklart vad som egentligen är prostitution.

Följande frågor är exempel på sådana där det rådde oklarheter:

Var går gränsen för prostitution?

- Är det prostitution om en man köper sexuella tjänster av en kvinna och betalar henne med narkotika eller alkohol?
- Är det prostitution om en man erbjuder en kvinna tillfälligt boende mot att han får tillgång till sexuella tjänster?
- Är det prostitution om mannen betalar kvinnan för sexuella tjänster med materiella föremål? Är detta frivilligt?
- Är det prostitution när en ung kvinna visar sin kropp via webbkamera och får ersättning av en man i form av cigaretter eller alkohol. Är det straffbart och vad säger lagen?
- Vad är sexuellt utnyttjande i förhållande till prostitution?.
- Är det prostitution om en kvinna använder sig av sex för att få tillgång till visst umgänge?

Även matchmaking, det vill säga att människor tar kontakt via Internet i syfte att få en relation, nämndes som en företeelse som kan tangera prostitution eller människohandel.

Människohandel för sexuella ändamål tolkades som att, främst unga kvinnor, blev tvingade att sälja sex av människohandlare, som tvingat henne från sitt hemland. Fattigdom och maktlöshet nämndes av en informant som förutsättningar för människohandel.

Frågeställningar angående utbildning för att kunna identifiera och hantera möten med prostitution och människohandel för sexuella ändamål inom verksamheten.

Ett fåtal av informanterna har vid enstaka tillfälle deltagit i någon form av utbildning, där prostitution och människohandel för sexuella ändamål ingått som en del. Informanten från åklagarmyndigheten uppgav tre utbildningstillfällen sedan 2002 angående människohandel.

Representanterna från ungdomsmottagningen anser att de får bra utbildning som är uppdaterad avseende ungdomars Internetanvändning. Där ingår problematiken om tjänster och gentjänster som kan vara av sexuell karaktär samt ungdomars användning av webbkamera samt grooming. (Grooming är ett nytt brott från 1 juli 2009. Lagen ska förhindra vuxna att kontakta barn i sexuella syften). Se bilaga 1.

En stor majoritet av informanterna ser fram emot en utbildning som är tydlig gentemot deras respektive uppdrag. Utbildningen ska även vara lokalt anpassad. Främst framkommer att det idag finns en okunskap och otydlighet om hur man ska kunna upptäcka prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

En stor majoritet av informanter antar att det har förekommit prostitution i deras verksamhet som de inte har identifierat. En utbildning skulle kunna ändra på detta, anser de.

Delar av en grupp från bostadsbolaget var tveksamma till utbildning. De diskuterade runt tanken att om de identifierar problematiken inom sin verksamhet och polisanmäler det, kanske de själva blir utsatta av

kriminella och farliga personer som är inblandade. De gav uttryck för oro om vad som kan hända dem om de blir avslöjade som anmälare.

Informanter som representerar hotellrörelsen var övertygade om att utbildning är viktigt för hotellbranschen och för samtliga hotellanställda. Det finns en typ av allmängiltighet i hur man betar sig på hotellrummet. Hotellpersonalen talar om magkänsla inför gäster som har ett avvikande beteende och de anser att utbildning kan ge goda förutsättningar i arbetet. De efterfrågar utbildning så de lättare kan upptäcka gäster som säljer och köper sexuella tjänster.

En taxiförare ansåg att han inte trodde att utbildning i företaget kunde bidra till att förändra verksamheten med prostitution. Övriga förare var positiva.

Frågeställningar angående kännedom om prostitution och människohandel för sexuella ändamål inom och utanför arbetet

En stark tendens var att i det inledande samtalet uppgav informanterna att det inte förekom prostitution alternativt människohandel eller att det inte var något större problem på Gotland. Gotland är för litet för att det skulle kunna etableras någon sådan verksamhet. Informanterna menade att den sociala kontrollen i samhället är stark och det komplicerar etablering av prostitutionsverksamhet. Det är dessutom förknippat med skam att bli avslöjad som prostituerad eller sexköpare i det lilla samhället.

De officiellt noterade fallen inom området är ett fall av koppleri, alternativt grovt koppleri, 2006, och ett fall 2009 där en ung kvinna från Gotland sålt sexuella tjänster i Stockholm.

Förutom de konkreta faktauppgifterna framkom det att informanterna ytligt kände till prostitution på Gotland eller uppgav att de hört rykten om det och sa att de inte själva sett något. Informanterna sa att de trodde att det förhöll sig på ett visst sätt enligt ett gängse antagande. I intervjumaterialet är det uppenbart att en del ”rykten” påträffades hos, och bekräftas av, flera informanter.

Två informanter uppgav att det funnits en båt i hamnen för några år sedan under vecka 29, dit män kunde gå för att köpa sex. Båten gick under namnet ”horbåten” i folkmun. Eventuellt kan det röra sig om två båtar då en informant berättade om en svenskägd båt och en informant talade om en båt av rysk härkomst.

Ytterligare två informanter uppgav att de hört rykten om en båt med ”kvinnor” ombord, som sålde sexuella tjänster. Båten fanns i Visby hamn under sommarmånaderna.

”Eskortflickor” och ”eskortverksamhet” är uttryck som används av de intervjuade. Särskilt under vecka 29, den så kallade Stockholmsveckan, har det förekommit annonsering på Internet om att kvinnor kommer till Gotland och att det finns möjlighet att köpa sexuella tjänster. Bokning sker via mobiltelefon. Var försäljning och köp av sexuella tjänster skulle ske framgick inte i annonsen. Eventuellt förekommer det ombord på båtar. En informant uppgav att han hört att det var på ett hotell.

Representant från socialtjänsten ser inte ”eskortverksamheten” som ett problem för Gotland då den var en tillfällig förekomst under endast en vecka. Efter vecka 29 antas kvinnorna lämna Gotland.

Polisen har också noterat denna verksamhet i annonsering på Internet. Polisen får enstaka, oftast anonyma, tips om prostitution cirka en gång om året. Tipsen är mycket vaga och svåra att gå vidare med.

Vecka 29 nämner samtliga informanter som en vecka med mycket festande, alkohol och droger. ”Stureplan” flyttar till Visby. En informant uttrycker det som att det är främst unga män med pappas båt och plastkort som ockuperar hamnen i Visby. Unga kvinnor bjuds in till fest på båtarna och där finns det tillgång till alkohol och narkotika. Informanterna uttryckte att det kan förekomma utbyte av narkotika och sex på båtarna.

Det finns en generell uppfattning hos informanterna att kvinnor i olika åldrar finansierar sitt missbruk genom att sälja sexuella tjänster till män som betalar med narkotika. Alternativt med pengar som kan omsättas i narkotika.

Vidare uppger informanterna att unga kvinnor med diagnoser som till exempel autism blir offer för sexuella övergrepp och prostitution i större utsträckning än de utan diagnos. Ungdomsmottagningen känner till unga kvinnor som har prostituerat sig. Om de frågar så får de ofta ärliga svar. Det är främst unga kvinnor som är omhändertagna och bor på behandlingshem på grund av droganvändning eller social problematik. Dessa ungdomar kan även komma från fastlandet.

En informant uppgav att hon mött en ung kvinna som utsatts för så kallad dogging. Dogging är när personer tar kontakt via Internet för att mötas, främst utomhus, det kan vara i skogen eller på en offentlig plats, för att ha sex som kan filmas och läggas ut på nätet. Dogging kan även omfatta att det finns åskådare.

Även socialt utslagna kvinnor som inte har någon fast bostad kan utöva byteshandel med män, sexuella tjänster mot tak över huvudet.

Ytterligare en grupp kvinnor omnämns av mer än en informant och det är utländska kvinnor gifta med gotländska män. Ryktet säger att det förekommer att män säljer sin fru för att få pengar till sitt missbruk och för att kunna betala av sina spelskulder.

En anonym informant uppgav att två män har ett ”stall” med unga kvinnor som ”hyrs ut” till fester där de erbjuder sexuella tjänster.

Frågeställningar angående agerande vid observerad prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Socialtjänsten uppger att de möter ett fåtal unga kvinnor om året som ”säljer sig för knark och bostad”. Straffvärdet är för lågt för att gå vidare med en polisanmälan och det är inte förbjudet att sälja sexuella tjänster.

En ung gotländsk kvinna prostituerade sig i Stockholm i år. Samarbete i fallet skedde mellan prostitutionsgruppen i Stockholm och polis och socialtjänst på Gotland.

Övriga informanter har inte hanterat problematiken.

Kopplerifallet från 2006 var känt av informanten från åklagarmyndigheten. Fall som rör människohandel hanteras av Internationella åklagarmyndigheten i Stockholm.

Frågeställningar angående hur man kan förebygga prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Majoriteten av informanterna uppgav att skolan har en viktig roll i att förebygga prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det föreslogs att fler lärare skulle utbildas i sex och samlevnad eftersom det är angeläget att diskutera ungdomars attityder till prostitution och sex samt gråzoner däremellan. Ungdomar måste kunna definiera vad som är okej i attityder mot varandra.

Ungdomsmottagningen vill i större utsträckning gå ut i skolorna och informera och diskutera exempelvis gränssättning mellan frivilligt och påtvingat sex samt prostitution.

En informant uppger vikten av att informera invandrare redan i SFI-undervisningen (svenska för invandrare). Det är angeläget att förmedla lagstiftningen och att kvinnor inte ska behöva leva i prostitution. I Sverige finns det stöd och hjälp till försörjning. Vidare framhöll flera informanter att en adekvat utbildning, även kan medföra att de kan arbeta mer förebyggande inom sina verksamhetsområden.

Frageställningar angående samverkan med myndigheter med flera där frågan om prostitution och människohandel för sexuella ändamål kan lyftas

Myndigheterna och ungdomsmottagningen deltar i flera samverkansgrupper.

Verksamheter som på något sätt samverkar med polisen, kustbevakningen, socialtjänsten och ungdomsmottagningen är åklagarmyndigheten, försäkringskassan, tullen, skattemyndigheten, ekobrottsmyndigheten, socialtjänsten, gränspolisen, sjöbevakningen, Gotlands kommun, smittskyddsläkare, länsstyrelsen, kvinnojouren, frivården, kvinnokliniken, distriktsläkare, psykolog, utbildningsansvarig i kommunen, barnavårdscentralen och skolkurator.

Ungdomsmottagningen deltar i två samverkansgrupper där den ena sammankallas av länsstyrelsen och den andra samverkar runt kvinnokliniken. Informanter från ungdomsmottagningen och åklagarmyndigheten uppger att kvinnofridsgruppen som länsstyrelsen sammankallar bör förbättras och blir mer aktiv.

En hotellinformant uppgav att man på Gotland är bra på att mötas i olika nätverk men sämre på att agera konkret tillsammans. Det skulle vara positivt med en organisation som samverkar om problematiken, bestående av exempelvis polis, hotell, restaurang, färjor och flyget.

Frageställningar angående kännedom om lagstiftningen inom området

En klar majoritet av informanterna kände till innehållet i lagstiftningen avseende sexköp det vill säga att det är förbjudet att köpa sexuella tjänster men inte att sälja. De kände även till att det fanns lagstiftning mot människohandel för sexuella ändamål och koppleri men kände inte till lagens utformning eller detaljer.

Övrigt av vikt som framkom i personliga intervjuer, telefonintervjuer och enkäter

Kustbevakning ser en tydlig förändring i att Östersjön är mer öppen nu på grund av fler medlemmar i Schengengruppen. Det innebär att yttre gränsen har flyttats och det är lättare att röra sig fritt på ett större område. Till exempel kan en rysk båt röra sig fritt mellan hamnarna. Fritidsbåtsverksamheten från Ryssland och de baltiska länderna har ökat. Ryssland är inte med i Schengenavtalet men kan komma in i Östersjön via de baltiska länderna som är medlemmar i Schengenavtalet. Handelssjötrafiken har också ökat och småtonnage går mellan hamnarna i Östersjön som inte har haft så mycket trafik tidigare. Det finns nu öppna kanaler för att kunna bedriva illegal verksamhet.

Åklagarmyndigheten är drivande och aktiv i Barnhuset samt har bra rutiner i samarbetet med polisen avseende brott mot barn.

Socialtjänsten tar upp "vistelsebegreppet" i samband med hur man ska se på prostitutionsverksamhet som existerar på Gotland endast en kortare tid.

Hotellgäster betalar sällan kontant. Det händer cirka en gång i månaden och då är det oftast ett äldre par som har större tilltro till kontanta medel jämfört med kortbetalning. Kontant betalning av hotellenotan kan tyda på att gästen inte vill bli registrerad i något betalningssystem.

Ett av hotellen har blivit kontaktat av en kvinna som ville hyra ett rum och erbjuda hotellets gäster sexuella tjänster. Hotellet tackade nej till förslaget. Informanten upplevde det som ett mycket märkligt initiativ och erbjudande.

Två taxiförare, män, uppgav att de fått förfrågan av kunder om det finns någon svartklubb, strippklubb, horhus eller bordell i Visby. Ytterligare en förare uppgav att han fått dylika förfrågningar men uppfattat att det inte var seriöst menat.

En handfull informanter uttrycker oro för att samhället kommer att bli hårdare i framtiden och människor kommer att fara illa på grund av arbetslöshet. Detta kan i sin tur medföra att fler kan bli offer för prostitution och människohandel.

En informant tar upp att veckotidningar och kvällstidningar skriver positiva artiklar om unga kvinnor som prostituerar sig och mår utmärkt med det samt tjänar mycket pengar. Prostitution glorifieras och ger helt fel signaler till unga flickor och även samhället i övrigt.

”Svår gräns mellan matchmaking och människohandel”.

Informant

9 ANALYS OCH UTVECKLINGSOMRÅDEN

9.1 Allmänt

En tydlig reflektion är att så gott som samtliga informanter uppgav att prostitution och människohandel inte förekommer alternativt inte är ett större problem på Gotland. Under diskussionen kring frågeställningarna i intervjun, framkom dock att en majoritet av informanterna kände till konkreta fall eller hade hört rykten om förekomsten av prostitution. Det kan tolkas som att begreppen prostitution eller människohandel för sexuella ändamål inte framstår som tydliga och konkreta när de ska omsättas i verkligheten.

Stockholmsveckan, vecka 29, nämnde alla som en speciell vecka då ”Stureplan flyttar till Visby”. En hotelinformant berättar att hotellet har särskild förstärkning med inhyrda vakter och myndigheterna sätter in ökade resurser. Informanter från samtliga verksamheter framhåller att det förekommer eller kan förekomma prostitution på båtar eller på hotell. En del av verksamheten benämns som eskortverksamhet. Så kallade eskorttjejer annonserar via Internet att de kommer till Gotland under vecka 29.

Informanterna tog även upp att det var välkänt att kvinnor säljer sexuella tjänster för att kunna finansiera sitt missbruk.

Med utgångspunkt att prostitution är en ickefråga utvecklas den under intervjun till att omfatta flera konkreta uppgifter om prostitution på Gotland.

9.2 Gråzon

En majoritet av informanterna uttrycker att det är svårt att veta vad som är prostitution och människohandel för sexuella ändamål. En gråzon framträder som är svår att bortse från. Finns det något mitt emellan prostitution och icke-prostitution? En drogberoende kvinna som säljer sexuella tjänster för att få medel till sitt missbruk betraktas inte alltid som att det handlar om prostitution. Det framkommer tydligt att det är kvinnans missbruk av narkotika eller alkohol som är det stora problemet. Missbruket kan vara anledningen till att hon befinner sig i prostitution och prostitution kan vara anledningen till missbruk. Kvinnan behöver stöd för att ta sig ur båda delarna. Inte heller betraktas alltid utbyte av sexuella tjänster mot boende eller tillgång till alkohol som prostitution.

En informant relaterade till unga kvinnors uppfattning om prostitution. En prostituerad kvinna är ”en äldre

kvinnor som fnaskar på gatan och blir indragen i bilar av gubbar”. Denna uppfattning kan ställas mot den idealiserade bild som vissa tidningar presenterar om den ”lyckliga horan”. Hon presenteras som ung, vacker och rik. Hon har valt detta själv och tänker sluta när hon har fått ihop tillräckligt med pengar. Hon kan sluta när hon själv vill. Och hon benämner sitt ”arbete” som eskortverksamhet, vilket framställs som glamouröst. Med dessa motpoler om prostitution blir det förvirrande och svårt att definiera begreppen.

Fenomenet matchmaking nämndes som en eventuell gråzon. Med matchmaking avses att personer annonserar via Internet på en datingsida för att på så sätt träffa en partner.

9.3 Mörkertal

Överlag framhöll informanterna att de tror att det finns ett stort mörkertal dels för att vi har en sexköpslag och dels för att det inte är accepterat att vara sig sälja eller köpa sexuella tjänster. Det är inget som sker öppet i ett mindre samhälle. Informanterna framhöll att de var övertygade om att prostituerade kvinnor passerade osedda inom deras respektive verksamhet.

Utländska kvinnor gifta med gotländska män har en speciell problematik om mannen tvingar henne att sälja sexuella tjänster till förmån för hans missbruk eller spelskulder. Kvinnorna kan vara mycket angelägna om att få permanent uppehållstillstånd, det vill säga få stanna i Sverige. Av den anledningen blir det svårt för henne att lämna mannen då hennes uppehåll i Sverige är avhängigt att hon är gift med honom under en viss tid. Att tvingas flytta tillbaka till sitt hemland kan vara en katastrof för henne. Således är hon i stark beroendeställning av mannen som utnyttjar kvinnan och hennes situation.

9.4 Att få uppdraget och tydligare mandat att arbeta mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Representanter från Socialtjänsten och ungdomsmottagningen betonade att om de ska arbeta med att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste de få ett tydligt uppdrag av sina huvudmän. Socialtjänsten menar att riksdag och regering kan styra var tyngdpunkterna i arbetet ska ligga. Man kan tydliggöra att prostitution kan läggas in i benämningen ”socialt nedbrytande beteende”. Det kan bli ett stöd i socialtjänstens arbete och eventuellt kan man använda sig av LVU, Lagen om vård av unga, på en ung kvinna. Synen på detta är att hon allvarligt utsätter sig för fara då hon är i prostitution. Ju tydligare uppdrag, desto tydligare fokus på problematiken.

Ungdomsmottagningen vill också ha ett tydligt uppdrag för att kunna arbeta systematiskt och grundligt mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Vägen dit skulle vara att de klargör detta för sina chefer som i sin tur tar upp frågan med kommunens politiker som kan besluta om utvidgat uppdrag och ge ekonomiska förutsättningar för arbetet. Ungdomsmottagningen uttryckte en tydlig önskan att vilja arbeta mer aktivt med information på skolorna.

Branscherna hotell och taxi kan få ett tydligt uppdrag med förhållningssätt från sina huvudmän. Uppdraget kan utformas av den egna verksamheten, via samverkan eller via branschorganisationerna.

Polisen har uppdraget via lagstiftningen och uttrycker vikten av utbildning för att bättre kunna identifiera problematiken och arbeta mer med frågan.

9.5 Sekretess och vistelsebegreppet

Myndigheterna och ungdomsmottagningen lyfte frågan om sekretess mellan samverkansparterna och som i vissa fall kan vara ett problem. Detta får inte vara ett hinder i arbetet med att flytta fram positionerna mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Socialtjänsten och ungdomsmottagningen möter kvinnor som tangerar eller är inbegripna i prostitution med eller utan hallick. Någon möjlighet att bryta sekretessen och polisanmäla eventuella sexköpare finns inte

då straffvärdet för köp av sexuella tjänster är för lågt. Detta kan upplevas som frustrerande men kan lösas i vissa fall med den utsattas godkännande och medverkan.

Ungdomshälsan försöker i första hand att motivera den unga kvinnan att polisanmäla sexköpare. Lojaliteten med henne kontra skyldigheter i förhållande till lagstiftningen är under ständig diskussion i ungdomsmottagningens verksamhet. Oberoende av vad som händer juridiskt ska ungdomen alltid känna trygghet i kontakten med ungdomshälsan.

Informanterna från socialtjänsten tar upp vistelsebegreppet och framhåller att det vore positivt om kommunernas skyldigheter klagörs. Som det ser ut nu känner kommunen inget ansvar att agera då de så kallade eskortflickorna flyttar från kommun till kommun och stannar endast en kortare tid på varje ställe. Eftersom det inte är olagligt att sälja sexuella tjänster utan olagligt att köpa så är det främst ett polisiärt uppdrag att agera mot köparna. Socialtjänstens roll torde vara att samverka med polisen och ge stöd till personer som befinner sig i prostitution. De så kallade eskortflickorna kan ingå i den organiserade brottsligheten och borde kunna följas upp via annonsering via Internet. Annonserna talar om när hon kommer och till vilken ort.

9.6 Internet

Majoriteten av informanterna uppger att Internet har stor betydelse för marknadsföring av försäljning av sexuella tjänster. Om detta vittnar tydligt annonser och hemsidor om så kallade eskorttjänster. Det framstår som allt viktigare att ge akt på dessa sidor och annonsering om prostitution. Både polis och socialtjänst resonerar runt att omfördela resurser för att kunna utöka Internetbevakningen. Det är en tydlig förståelse av Internets betydelse för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Främst unga kvinnor använder sig av webbkamera och kan uppmanas att visa sin kropp. Detta kan vara kombinerat med en sorts ersättning från personen som hon har kontakt med.

Fenomenet dogging förutsätter kontakter via Internet. Nätet har en stor betydelse även för spridning av filmer på doggingverksamhet. Det är främst unga flickor, men det finns också pojkar med någon form av diagnos, som blir utsatta för dogging och grooming. De strävar efter att bli sedda och bekräftade och kan vara lätta byten då de är sårbara.

” Tjejer som hakar på de rika killarna kallas för drinkhoror”.

Informant

10 HUR GÅ VIDARE?

10.1 Definitioner i praktiken

Under främst de personliga intervjuerna, framkom en rådvillhet och osäkerhet beträffande definitionen av prostitution. Definitionen blev mer oklar då konkreta fall i den egna verksamheten diskuterades. Detta bör diskuteras och klagöras i utbildningen så verksamheterna vet vilka handlingsutrymmen och mandat de har att arbeta efter samt vad som förväntas av dem. Problematik som hamnat inom en gråzon måste klagöras så att det inte finnas några tveksamheter om vad som avses med prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

10.2 Trygghet och mandat

En trygghet och säkerhet i arbetet kan förmedlas genom utbildning. För vissa aktörer kan det vara svårt att ställa frågan till klienter eller patienter om prostitution, om de inte vet hur de ska ta emot svaret om det blir jakande. Vad finns det för beredskap och verktyg?

Ingen av informanterna har frånsagt sig att arbeta mot prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. Problemet har varit att de inte vet vilka tecken de ska titta efter för att upptäcka eventuell förekomst inom den egna verksamheten. Det är därför viktigt med ett tydligt uppdrag och mandat, vilket en del informanter saknar och starkt efterfrågar.

Sekretessfrågan bör lyftas och diskuteras. Vad är möjligt att diskutera i samverkansgrupperna och vad säger lagstiftningen? En myndighet känner till att det förekommer prostitution men kan inte göra polisen uppmärksam på grund av att straffvärdet är för lågt på brottet. Därmed kan brottsligheten fortsätta med myndighetens vetskap. Är detta rimligt?

Några av bostadsbolagets representanter uttryckte viss tveksamhet till utbildning. Anledningen är att de inte är anonyma i sitt arbete och kan känna oro för att bli inblandade i polisärenden om de anmäler sina misstankar. En utbildning kan klargöra ett bra förhållningssätt så att de kan känna sig trygga i eventuella anmälningar.

10.3 ”Eskortverksamhet” och Internet

Eskortverksamhet och eskortflickor är begrepp som används om kvinnor som erbjuder sexuella tjänster via Internet. Begreppet *eskort*, som är synonymt med *sällskap* eller *följe*, ger en föreställning av flärd och självständighet när det är egentligen avser prostitution och kan även omfatta personer utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Flera informanter använde sig av begreppet i de personliga intervjuerna. Det är känt av både polis och socialtjänst att den så kallade eskortverksamheten ökar på Gotland under vecka 29. Bevakning via Internetannonser och samverkan mellan socialtjänst, som kan erbjuda stöd till den brottsutsatta, och polisen, som kan gripa sexköpare, kan ge resultat. Dessa myndigheter uppger att de ska satsa mer på Internetbevakning, vilket är nödvändigt och kräver utbildning. Det är inte uteslutet att den så kallade eskortverksamheten på Gotland även består av människohandel för sexuella ändamål.

10.4 Narkotika och köp av sexuella tjänster

Ytterligare företeelser som framkom i intervjuerna var kvinnor som säljer sex för att finansiera sitt missbruk eller byter sexuella tjänster mot narkotika, alkohol eller boende. I synen på dessa kvinnor kan hennes missbruk överskugga att män köper sexuella tjänster av henne. Att män köper sexuella tjänster av redan utsatta kvinnor riskerar då att hamna i skymundan trots att det är brottsligt. Genom att lägga fokus på sexköpet kan det göra en skillnad med tanke på stöd och lagföring.

Informationen om att män säljer sina flickvänner eller fruar till sexköpare för att finansiera narkotika eller spelskulder bör genomlysas och behandlas i utbildningen. Det är viktigt att inga tveksamheter kvarstår om vad som är brottsligt och vilka åtgärder som kan sättas in.

Introduktionskurs bör erbjudas samtliga invandrare och flyktingar där man talar om den svenska sexköpslagstiftningen och att ingen kvinna behöver leva i prostitution i Sverige på grund av ekonomiska svårigheter.

10.5 Hotell- och taxirörelsen

Informanterna från hotellen ser en klar fördel med en utbildning för att lära sig känna igen problematiken och veta hur de ska agera. Hotellpersonalen har redan utbildning i att identifiera och hantera narkotika- och alkoholpåverkade personer. Den kan kompletteras med utbildning i hur de känner igen människor i prostitution och offer för människohandel. Erbjudan om utbildning till samtliga hotell på Gotland kan även bidra till att hotellen utbyter erfarenheter och ett betydelsefullt samverkansarbete kan starta.

Taxiförare har en betydelsefull roll i kampen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål då de möter många människor. De kan få en viss uppfattning om det förekommer något sådant. Taxiförare bör få en specifik utbildning så att de lär sig känna igen företeelsen och vet hur de ska agera.

En samverkansgrupp med polisen, hotell- taxi och restaurangrörelsen, men även flygbolag och färjebolag, bör bildas, i syfte att lyfta frågan och byta erfarenheter.

10.6 Samverkan och förebyggande arbete

Samverkan och förebyggande verksamhet efterfrågas av informanterna och bör diskuteras och utvecklas inom respektive verksamhet. Eftersom prostitution och människohandel för sexuella ändamål är ett komplext fenomen och tillhör den organiserade brottsligheten har ingen aktör möjlighet att ensamt ta fram lösningar utan måste samverka med andra aktörer. Det är av stor vikt att man kan agera operativt tillsammans i praktiken när det blir aktuellt. Detta gäller främst polis, åklagare och socialtjänst som kan komma att hantera akuta fall som kräver snabb och god samverkan.

Bostadsbolaget vill gärna samverka med polisen. Det har man gjort tidigare och det samarbetet kan återupptas.

De befintliga samverkansgrupperna bör lyfta frågan och på ett medvetet sätt utveckla samverkan runt problematiken. De samverkansgrupper som idag finns men inte är så verksamma bör aktiveras.

Ungdomsmottagningen efterfrågar mandat och resurser för att mer aktivt arbeta förebyggande i skolorna. Gotlands kommun bör göra detta möjligt liksom att stärka skolornas lärare beträffande ämnet sex och samlevnad. Attitydpåverkan angående prostitution och insikt i vad ungdomar utsätts för via Internet är viktiga områden i det förebyggande arbetet.

10.7 Stöd och skydd till brottsoffer

Något som inte berörts av informanterna, men som är av stor betydelse, är stödet till dem som är i prostitution och brottsoffer för människohandel för sexuella ändamål. Här krävs förutom kunskap även ett gott samarbete myndigheter emellan och med ungdomsmottagningen. Migrationsverket beviljar tidsbegränsat uppehållstillstånd till så kallad bevisperson. Kommuner och landsting ersätts via Migrationsverket för faktiska kostnader som uppkommit i samband med att brottsoffer för människohandel för sexuella ändamål deltar i förundersökning eller huvudförhandling. Vidare bör de verksamheter som kommer i kontakt med personer som utnyttjas i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål aktivt arbeta för att ge stöd och hjälp. Detta tema bör ligga i utbildningen samt vara ett ämne i samverkansgrupperna.

10.8 Utbildning

Förutsättning för att frågan om prostitution och människohandel för sexuella ändamål ska kunna aktualiseras och intensifieras på olika nivåer och av olika aktörer i samhället är att i första hand lägga inriktningen på utbildning.

Det mest påfallande som framkommit är att informanterna från samtliga verksamheter, efterfrågar utbildning om prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Den ska vara dels generell, men då verksamheternas uppdrag spänner över ett brett spektra från myndigheter, såsom polis, kustbevakning och socialtjänst, till hotell och taxiverksamhet, ska utbildning dessutom anpassas efter det specifika inom respektive verksamhet. En behovsanpassad utbildning där representanter från de olika verksamheterna tydligt känner igen sig och klart ser att de kan implementera kunskapen i sina egna verksamheter ger den största framgången. Detta betonas starkt av informanterna. De vill inte ha en utbildning som baseras på storstadserfarenheter. ”Vi vill inte ha någon Stockholmsutbildning.”

För att med kraft kunna verka mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål bör utbildningen omfatta samtliga inom de verksamheter som kan tänkas komma i kontakt med problematiken. Utbildningen

bör även upprepas dels för att verksamheterna ska vara uppdaterade och dels för att det kan förekomma nyanställda personer som även de bör ha kompetensen.

10.9 Åtgärdsförslag

Förutom fokus på utbildning i det fortsatta arbetet bör koncentrationen ligga på, förebyggande arbete, samverkan, förtydligande av mandat och uppdrag samt stöd till brottsutsatta. Insatserna är avhängiga av varandra och utbildning och kompetenshöjning ska omfatta de övriga åtgärdsförslagen. Åtgärderna kommer att bidra till att motverka efterfrågan på sexuella tjänster, vilket är den största grunden till prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Sammanfattningsvis krävs dessa åtgärder:

- Utbildning, generell och specifik
- Förebygga med kunskap och attitydpåverkan
- Samverkansgrupper, utveckla och bygga vidare på befintliga samt skapa nya
- Förtydliga uppdrag och mandat
- Stöd och skydd till dem som utsätts för prostitution och människohandel för sexuella ändamål

11 MYTER, RYKTEN ELLER SANNINGAR?

Förutom de verifierade uppgifterna om prostitution uppgav ett flertal informanter att de kände till rykten om att prostitution förekommit på Gotland. Att rykten eller påståenden kring människohandel och prostitution sprids i ett samhälle, i detta fall på Gotland, anser Länsstyrelsen är ett problem.

Sammanlagt har Länsstyrelsen identifierat ett 20-tal påståenden som inte går att avgöra om de är sanningar, rykten eller myter. Som exempel på detta kan nämnas att det finns unga kvinnor i ett ”stall” som kan hyras på fester, att taxi tillfrågas om det finns svarta bordeller, att båtar finns i hamnen under sommartid där man kan köpa sex, och att kvinnor säljer sina kroppar för att få pengar till finansiera sitt missbruk. Vissa av påståendena var samstämmiga informanterna emellan. Oavsett innehållet och mängden av påståenden, är det ett problem som måste uppmärksammas och arbetas vidare med.

Ska ett samhälle kunna motverka människohandel för sexuella ändamål samt prostitution måste vi ha bred kunskap, inte minst för att motverka myter och rykten som vållar skada på frågan på kort och lång sikt.

BILAGA 1

Lagtext: 6 kap. Om sexualbrott

11 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för *köp av sexuell tjänst* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.
Lag 2005:90

Lagtext: 6 kap. Om koppleri

12 § Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för *koppleri* till fängelse i högst fyra år. Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för *grovt koppleri* till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.

Lag (2005:90)

Lagtext: 4 kap. Om brott mot frihet och fred (Människohandel)

1 a § Den som, i annat fall än som avses i 1 §, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall:

1. utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål.
2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,
3. utnyttjas för avlägsnande av organ, eller
4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte,

döms för *människohandel* till fängelse i lägst två och högst tio år.

Detsamma gäller den som i sådant syfte som anges i första stycket

1. till annan för över kontrollen över en person, eller
2. från annan tar emot kontrollen över en person.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år skall dömas för människohandel även om inte något sådant otillbörligen medel som anges där har använts. Är ett brott som avses i första – tredje styckena mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.

Lag 2005:90

Lagtext 6 kap. Om grooming

10 a § Den som har kontakt med ett barn under 15 år i syfte att begå ett brott enligt detta kapitel mot barnet döms för kontakt med barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst ett år.

BILAGA 2

Informationsbrev från länsstyrelsen

Länsstyrelsen Gotland fick av regeringen i februari 2009 (Beslut IJ 2009/ 314/ JÄM) medel till stärkt regional samverkan i syfte att bekämpa människohandel för sexuella ändamål samt prostitution. Detta är en av olika insatser som finns i den nyligen antagna handlingsplanen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Bifogar handlingsplanen. Ni känner säkert till att flera myndigheter har fått uppdrag handlingsplanen.

Av olika anledningar har Länsstyrelsens arbete inte kommit i gång, men under hösten kommer Christina Olby på uppdrag av Länsstyrelsen att ta fram ett kunskapsunderlag, i syfte att få fram en bild av olika aktörers erfarenheter av frågan i länet, som vi skulle kunna utgå ifrån i det fortsatta arbetet. Arbetet kommer att fortsätta under 2010.

Uppdraget som utredare som Christina har fått går ut på att intervjua ca 20 personer, från olika aktörer såsom: Polis, Åklagare, Kustbevakning, Socialtjänst, kvinnojouren, taxirörelsen samt hotellrörelsen för att undersöka de aktörernas erfarenheter kring frågan. Frågornas fokus kommer att ligga på aktörernas generella erfarenheter hur man arbetar för att motverka människohandel o prostitution, uppskattning kring omfattning, eventuellt behov av kunskapstillförsel, och behov samordning för att motverka människohandel och prostitution.

Syftet med detta brev är att informera er om att hon kommer att kontakta er inom kort, via telefon eller e-post och att ni då tillsammans gör upp om och vem någon hos er Christina ev. ska intervjua. Resultatet av intervjuerna kommer att sammanställas i en rapport som ska vara klar till november månad

Bekräfta gärna att du tagit del av detta e- post. Och kontakta mig gärna om du har frågor.

Vänliga hälsningar
Kicki Scheller

BILAGA 3

Frågeställningar som en majoritet av informanterna svarade på via enkät eller personlig intervju

1. Känner du/ni till om det finns några offentliga dokument, inom verksamheten angående prostitution och människohandel för sexuella ändamål? Det kan vara regleringsbrev, policydokument, branschkod, eller handlingsplan.

2. Hur tolkar du/ni begreppet prostitution? Hur tolkar du/ni begreppet människohandel för sexuella ändamål?

3. Har du/ni genomgått någon form av utbildning i frågor som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål och prostitution? När, omfattning, arrangör, föreläsare, uppföljning?

4. Önskar, tycker du/ni att ni behöver utbildning i frågan?

Har du/ni i ert arbete stött på människohandel för sexuella ändamål och prostitution?

5 a Om ja, hur hanterade du/ni detta, vad gjordes?

5 b Omfattningen?

6. Har du/ni någon gång hört talas om att det förekommer, misstänkt att det förekommer någon form prostitution eller människohandel för sexuella ändamål, på Gotland

6 a Om ja, berätta!

7. Tror du/ni att ni, i arbetet, möter kvinnor/flickor och eventuellt. män/pojkar som är utsatta för prostitution eller människohandel utan att ni upptäcker eller får kännedom om det?

7 a Om ja, hur tänker du/ni vad ni skulle kunna göra för att upptäcka problematiken?

8. Deltar din arbetsplats i någon form av samverkansgrupp där prostitution och människohandel för sexuella ändamål behandlas eller kan behandlas?

9. Finns det någon förebyggande metod mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål?

10. Känner du/ni till lagstiftningen, Sexköpslagen, lagen om människohandel, kopplerlagen?

11. Övrigt att tillägga?

BILAGA 4

Anmälda brott

	År			
	2005	2006	2007	2008
	Antal	Antal	Antal	Antal
Gotlands län				
Koppleri inkl. grovt	1	1	0	0
Sexköpsbrott	0	0	0	0
Människohandel för sexuella ändamål (trafficking)	0	0	0	0
med barn under 18 år	..	..	..	0
med person 18 år eller äldre	..	..	..	0

Sexköpsbrott

Med sexköpsbrott avses brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster (1998:408) som trädde i kraft den 1 januari 1999. Den kriminaliserar den som mot ersättning skaffar eller försöker skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse. Eftersom detta brott är ett så kallat spaningsbrott antas mörkertalet vara stort.

Människohandel för sexuella ändamål (trafficking)

Människohandel för sexuella ändamål (BrB 4 kap 1a §) är ett nytt brott från och med år 2003. Människohandel för sexuella ändamål delades upp med avseende på ålder i december 2008.

Källa: Brå, Brottsförebyggande Rådet

BILAGA 5

Referenslitteratur och lästips

Direktiv 2009:44 – *Utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst.*
Proposition 1997/98:55 – Kvinnofrid.

Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Generalförsamlingens resolution 55/25 av den 15 november 2000, Palermoprotokollet.

Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Skr. 2007/08:167, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, juli 2008.

Kännedom om prostitution, Socialstyrelsen, 2007.

Mellan mäns händer – Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking, Jenny Westerstrand, 2008.

Mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, 2008, Regeringskansliet.

Människohandel för sexuella ändamål, Kajsa Wahlberg, Rikspolisstyrelsen.

Människohandel och prostitution, Ur ett svenskt perspektiv, Unifem, NMT och Länsstyrelsen i Stockholms län, Emma Stenberg Riberio, Patrik Cederlöf.
2009.

NIKK magasin, 2. 2008, *Tema Prostitution,* 2008. (NIKK, Nordisk Instituttt for Kunnskap om Kjön)

När prostitutionen flyttade in i vardagsrummet, Niclas Olsson, Malmö stad, 2007.

Proposition 1997/98:55 – *Kvinnofrid.*

Proposition 2001/02:124 – *Straffansvaret för människohandel.*

Proposition 2003/04:111 – *Ett utvidgat straffansvar för människohandel.*

Proposition 2004/05:45 – *En ny sexualbrottslagstiftning.*

Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, Rapport 2008:24, Brå, 2008.

Vägen ut – Om kvinnors uppbrott ur prostitution, Sven-Axel Månsson, Ulla-Carin Hedin, 1998

Skönlitteratur

Catrin och rättvisan, Hanna Olsson, 1990.

Ett glas mjölk, tack, Herbjörg Wassmo, 2008

Smuts, Katarina Wennstam, 2007

Spelat liv, Louise Eek, 2001

Rättsfall

Attunda tingsrätt Dom 2008-07-11 Mål nr B 886-07.

Borås tingsrätt Dom 2005-05-18 Mål nr B 436-05.

Göteborgs tingsrätt Dom (deldom) 2004-12-30 Mål nr B 9637-04.

Göteborgs tingsrätt Dom 2005-07-13 Mål nr B 4385-05.

Göteborgs tingsrätt Dom 2008-11-20 Mål nr B 9080-08.

Helsingborg tingsrätt Dom (deldom) 2005-09-22 Mål nr B 1230-05.

Hovrätten för västra Sverige Dom 2005-03-16 Mål nr B 1227-05.

Hovrätten för västra Sverige Dom 2005-07-06 Mål nr B 2557-05.

Hovrätten för västra Sverige Dom 2009-01-21 Mål nr B 4924-08.

Hovrätten över Skåne och Blekinge Dom 2006-01-11 Mål nr B 2429-05.

Huddinge tingsrätt Dom 2005-12-23 Mål nr B 1666-05.

Katrineholms tingsrätt Dom 2006-04-12 Mål nr B 133-05.

Stockholms tingsrätt Dom 2005-02-28 Mål nr B 2698-04.

Stockholms tingsrätt Dom 2009-01-30 Mål nr B 10768-8.

Svea hovrätt Dom 2005-06-09 Mål nr B 2204-05, B 2343-05, B 3334-05.

Svea hovrätt Dom 2006-03-13 Mål nr B 9992-05.

Svea hovrätt Dom 2008-10-29 Mål nr B 5886-08.

Svea hovrätt Dom 2009-06-11 Mål nr B 1479-09.

Källa: Människohandel och prostitution, Stenberg, Cederlöf